

Vertical text on the right edge of the page, consisting of stylized characters or symbols.

*Parta moja, parta,
zelený veniec*

Konečne nastal ten veľký deň

Príprava na sobáš sa začínala bezprostrednou prípravou mladuchy na svadbu, predovšetkým jej obliekaním, príchodom ženícha a odobierkou od rodičov. Potom sa šlo na sobáš do kostola v svadobnom sprievode. Po sobáši, ktorý prebiehal síce podľa predpisov danej cirkvi, ale nie celkom bez prvkov miestnej tradície, prešli svadobčania v slávnostnom sprievode späť do domu

mladuchy a nasledovala svadobná hostina. Po nej prechádzala mladucha z rodičovského domu do domu svokry, zložili jej z hlavy veniec a začepčili ju, zatancovala tanec začepčenej nevesty a mladomanželia sa v sprievode obradov na podporu plodnosti uložili na lôžko. Napokon sa delil svadobný koláč a svadba sa skončila.

Tieto časti svadobného obradu sú, pravdaže, vymenované iba rámcovo, zachytávajú v podstate len tie momenty, ktoré sa vyskytujú na väčšine nášho územia. V skutočnosti je paleta svadobných zvykov neporovnateľne pestrejšia a jednotlivé zvyky i obrady sa v rámci regionálnych rozdielov rozmanito kombinujú a prelínajú.

Pred sobášom

Slávnostný deň sa začínal obliekaním mladuchy a príchodom ženícha po ňu. Obliekanie mladuchy bol osobitný svadobný úkon, pri ktorom bola prítomná krstná matka, družičky a ženy z najbližšej rodiny. Svadobné oblečenie mladuchy vo všeobecnosti záviselo od charakteru miestneho kroja. Slobodné poctivé dievča chodievalo pri slávnostných príležitostiach prostovlasé,

s vienkou alebo partou na hlave. Na Slovensku mal venček i parta rôznu podobu, tvar a veľkosť. Dievča, ktoré na poctivosť zabudlo, nesmeli mať pri sobáši účes s partou alebo vencou a hlavu muselo mať pokrytú šatkou, či dokonca čepcom.

Dievky si rozdelili vlasy cez prostriedok hlavy púťcom (*na chodníček*) a po oboch stranách si ich hladko pričesali. Vzadu boli

vlasý zapletené do vrkočov na trojo, štvoro, pätoro, devätoro, ba mohli sa zapleťať aj na dvanástoro.

Pri obliekaní mladuchy sa musel dodržiať presne určený postup, preto túto časť svadby mali na starosti staršie, skúsené ženy. Tie ovládali aj nasadenie party. Závoj sa pripevňoval na svadobný veniec a mal mladuchu chrániť pred zlým pohľadom cudzích ľudí práve pri ceste na sobáš, keď by ju mohli urieknuť. Bol to však novší prvok svadobného odevu, prevzatý z mestského odievania. Jedným zo znakov nevesty bola *pôlka* – plachta *úvodnica*, ktorú nosila mladucha poza chrbát, koncami prehodenými cez rukávy. Na Slovensku mávala rozličné regionálne pomenovanie – *prestieradlo*, *svadobný ručník* či *odedza*. Na nohách mala nevesta nové paradne čižmy, ženíchov dar.

Na svadobných šatách vo vidieckom prostredí sa biela ako farba čistoty a panenstva často kombinovala s farebne odlišnými súčiastkami ľudového odevu. V niektorých regiónoch sa mladucha obliekala dokonca do čierneho alebo fialového odevu, teda v podstate do smútočných farieb. V oblečení mladuchy však vždy mal byť kus odevu červenej farby. Červená farba chránila pred urieknutím a pred nepriaznivými čarami. V Šumiaci na Horehroní mala mladucha na sobáši na hlave partu s členkou, s *pantlíkami* (stužkami) a venčekom. Hrdlo mala ozdobené *pátričkami* (ružen-

com). Vlasý mala upravené do vrkoča, bola oblečená v bielom, na nohách mala čierne čižmy. Ženy, ktoré mladuchu obliekali, jej dávali do čižmy drobné mince, aby bola v manželstve bohatá. Pod partu jej vkladali usušenú materinu dúšku, aby porodila zdravé deti.

V Helpe mala mladucha na sebe nové paradne *sagrinovo čižmy* (vybíjané čižmy), na hlave partu, zelenú sukňu a vpredu namiesto zástery (*šurca*) čiernu šatku. V zime sa jej živôtik (*brusliak*) a oplecko skrývali pod kožuškom. Keďže platilo, že mladucha má mať na sebe niečo požičané, mohol to byť kožušok alebo parta. Na parte boli *prepielka* – flitre, hore venček a pri ušiach *kytajky* – široké zelené, červené a žlté šnúrky. Cez plecia mala prehodenú *pôlku*. Mladuchu obliekali na svadbu družičky, jej vrstovníčky. V minulosti musela mladucha pri obliekaní stáť v širokom šafli (drevenej nádobe s dvoma držadlami), aby aj ona bola čoskoro taká široká, teda aby rýchlo otehotnela a priviedla na svet dieťaťko.

V Tékove mladucha mávala na svadbu oblečené šaty tmavých farieb, bohato vyšívane, široké sukne, pod nimi sedem spod-

ničiek, cez prsia krížom previazanú šatku. Na hlave mala partu kuželovitého tvaru s množstvom kvetov, našitých korálikov a miniatúrnych lesklých perličiek. Z party viseli rôznofarebné stužky, ktoré zakrývali mladuche chrbát. Na sobáš si už mohla obuť cifrované čižmy, ktoré v tomto regióne smeli nosiť len vydaté ženy. Dievky nosili iba poltopánky.

V šarišskej obci Ražňany bývala mladucha oblečená v bielom odeve, mala bielu plisovanú sukňu z brokátu so slávnostnou zásterkou (*fartuchom*) a s bielou blúzkou s dlhým rukávom. Blúzka bola v páse previazaná širokou stuhou ružovej alebo svetlomodrej farby, vzadu uviazanou na mašľu. Vlasy mala mladucha učesané nahladko, na tyle stiahnuté do vrkoča vypleteného s mašľou. Hlavu jej zdobila parta – vpredu mala perlový oblúčik, na temene trblietavý kovový venček a vzadu kartón ovinutý farebnými stuhami siahajúcimi takmer po

spodný okraj sukne. Ražniansky mladoženích mal bielu plátennú košelu, na nej vestu z jemného čierneho súkna, sivé súkenné nohavice (*chološne*), na hlave klobúk s veľkým ozdobeným perom, kúpený na jarmoku a prizdobený čerstvým rozmarínom.

Vo viacerých východoslovenských obciach sa ešte začiatkom 20. storočia zachovával zvyk tzv. očistného kúpeľa pri obliekaní mladuchy. Očistný kúpeľ po svadbe poznali už starí Slovania. Na Slovensku sa najdlhšie zachoval na slovensko-poľskom pohraničí. Obradný očistný kúpeľ absolvovala nielen mladucha, ale aj ženích pred obliekaním do svadobného odevu. Mal zmyť z budúcich manželov všetko nečisté a ochrániť ich od všetkého zlého v nastávajúcom spoločnom živote. Aby mladuche neprišlo z očí, obliekala si *kynteš* (spodnú sukňu) alebo oplecko naopak. Do čižmy sa jej mohol dať strúčik cesnaku alebo petržlenová vňať, niekde jej tam nasypali trošku maku. Mladucha musela pri obliekaní stáť na jednom mieste.

Na väčšine územia Slovenska sa v minulosti sobáš konal okolo poludnia, ale už ráno šli družbovia do domu ženícha a mladuchy, aby pozvážali svadobčanov. Po krátkom občerstvení sa svadobný sprievod vydal v sprievode hudby k mladuche. Pred domom mladuchy sa ženíchovi a jeho sprievodu kládli rôzne prekážky, napríklad bol zatarasený vchod do domu, pričom ženícha prekárali a pýtali si výkupné, až po jeho zaplatení boli prekážky z cesty odstránené. Nasledoval výber pravej mladuchy, ženíchovi boli predložené tri-štyri zahalené ženy a on musel nájsť tú pravú. Bolo pri tom veľa smiechu, najmä keď údajné mladuchy boli stareny či muži.

Na Myjave pomáhali mladuche s obliekaním družičky, potom už čakali na ženícha, kedy ju príde vypýtať. Hlavná družička ženíchovi a ostatným svadobčanom pripla pierko. Najstarší družba privádzal najprv falošné mladuchy, napríklad družicu so slameným vencom alebo niektorú z preoblečených starších žien. Za-

každým sa spýtal: „Páni starší, páni starší, je to ona?“ Zástupca mladuchy (oddávač) odpovedal, že družbovia síce dobre prišli, ale za mladuchu musia zaplatiť. Potom nastalo medzi družbami mladuchy a družbami ženícha žartovné jednanie o cene, ktoré sa skončilo dohodou a vyplatením peňazí. Starejší z oboch stranám s falošnými mladuchami žartovali, ponúkali im vypiť, až ich nakoniec všetky odmietli. Potom, teda až na tretí raz, konečne prišla mladucha spoločne s prvou družicou. Družba, ktorý ich priviedol, sa spýtal oboch starejších, či súhlasia, a keď mladuchin starý svat prisvedčil, predniesla prvá družica svadobný vinš:

*Vítame vás hostia milí,
ktorí ste k nám prišli,
čo ste hľadali,
čo ste žiadali,
hotové ste našli,
túto prekrásnu pannu
v tom zelenom venci.*

*A ty krásna panna,
čo to za novina,
že tvojmu panenstvu
odbila hodina.*

*Odbila hodina
veku panenského
a ty už vstupuješ
do stavu manželského.*